

การลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทยจากการเรียนการสอนออนไลน์
ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน
“Reducing the Learning Loss of Thai Students from Online Teaching and
Learning in the Covid-19 Pandemic by Using Classroom Action Research

ขวัญธรา พุ่มพฤษ¹, กัมปนาท นาคบัว², ชยากร ทิพมาศ³,
นฤตม เอ่งฉ้วน⁴, สธิรพร ชาวนชัย⁵

Khwanthara Phumphruek¹, Kumpanad Nakbua², Chayakorn Thippamart³,
Narudom Engchuan⁴, Sathiraporn Chaowachai⁵

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการนำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนมาใช้เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนจากการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผลการค้นคว้าเอกสาร พบว่า การเรียนการสอนออนไลน์ส่งผลต่อการพัฒนาการด้านการศึกษาของนักเรียนทั้งในระยะสั้น เช่น การสร้างความกังวล ความเครียด ความแปลกแยกโดดเดี่ยว ภาวะซึมเศร้า หรือแม้แต่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลง และผลกระทบในระยะยาวต่อการพัฒนาทักษะของนักเรียนในช่วงต่อไปของชีวิต เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 คณะเสนอรูปแบบกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research) ร่วมกับ กลยุทธ์เพื่อลดภาวะถดถอยการเรียนรู้ คือ ใช้กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมในครอบครัว (Family socialization) การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active learning) การสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ของนักเรียนและผู้ปกครอง (Active citizenship) รวมถึงการร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนและการเรียนรู้ (Co-creation of teaching and learning) เพื่อสร้างความตระหนักด้านคุณภาพการศึกษา ควรจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสม ยืดหยุ่น และหลากหลาย โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม รวมถึงปฏิรูปให้มีกระบวนการเรียนที่พัฒนาคนได้เต็มตามศักยภาพของมนุษย์

คำสำคัญ : ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้, วิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน, กลยุทธ์เพื่อลดภาวะถดถอยการเรียนรู้

^{1,2,3,4} นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร Email : Khwantharap64@nu.ac.th

^{1,2,3,4} M.Ed., Faculty of Education Naresuan University, Email : Khwantharap64@nu.ac.th

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร Email : Krusathi@hotmail.com

⁵ Assistant Professor, Naresuan University, Email : Krusathi@hotmail.com

Abstract

The objective of this article was to propose ways for implementing classroom action research to reduce learning loss from online teaching and learning in the Covid-19 pandemic situation. The results of document analysis showed that online teaching and learning affected students' educational development in short term, such as anxiety, stress, loneliness, depression, or even had lower educational achievement. It also had long-term impacts on students' skills development in the next phrases of their lives. To reduce the learning loss of students at the basic education level from online teaching and learning during the COVID-19 pandemic, the authors proposed classroom action research in conjunction with the strategies for mitigate learning loss were family socialization, active learning, active citizenship, and co-creation of teaching and learning. To raise awareness of quality education during and after the COVID-19 pandemic, appropriate, flexible, and various forms of education should be provided with the participation of all sections in society. The reformation of learning process enhancing the development of people to their full potential.

Keyword: Learning Loss, Classroom Action Research, Strategies for Mitigate Learning Loss

บทนำ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นการสืบสอบเชิงธรรมชาติ (Natural Inquiry) โดยครูผู้สอนเป็นผู้วิจัย เป็นงานที่ครูผู้สอนได้ปฏิบัติอยู่ในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้เรียนอันนำไปสู่ความก้าวหน้า ในวิชาชีพครู และพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษา การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนจึงเป็นการพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้เรียน สามารถนำผลที่ได้ไปพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาขึ้น และรายงานผลการวิจัยเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้ศึกษา รับรู้ นำรูปแบบวิธีการดำเนินงานและผลการวิจัยไปใช้ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งเพื่อเสนอเป็นผลงานทางวิชาการสำหรับขอเลื่อนและกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้นด้วย

ในระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้พยายามมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างทางการศึกษาของประเทศในหลายรูปแบบ ทั้งการปรับปรุงแนวทางการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การมุ่งเน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์ ตลอดจนการยกระดับคุณภาพของผู้สอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นก่อนมหาวิทยาลัย (กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2565) แต่จากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 หรือ COVID-19 ในทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย ส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องออกมาตรการรับมือต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การควบคุมโรคได้เปิดศูนย์ปฏิบัติการภาวะฉุกเฉิน ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2563 เพื่อรับมือกับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 และยังมีมาตรการคำสั่งและมาตรการต่าง ๆ เพื่อหยุดยั้งการแพร่ระบาดของเชื้อในประเทศ (งานโรคติดต่ออุบัติใหม่ กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ, 2564) การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีผลกระทบกับภาคการศึกษาเป็นอย่างมาก

โดยเฉพาะการออกคำสั่งให้หยุดเรียน ปิดสถานศึกษา และจัดให้มีการเรียนการสอนออนไลน์ ทั้งนี้มีการประมาณว่าในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 มีเด็กนักเรียนทั่วโลกมากกว่า 1,500 ล้านคนที่ต้องหยุดการเรียนการสอนในโรงเรียน และมีการปรับรูปแบบการเรียนการสอนเป็นการเรียนทางไกลหรือการเรียนออนไลน์ที่บ้าน โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน พ่อแม่ผู้ปกครองจำต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบการเรียนการสอนด้วย

ในบทความนี้คณะผู้ศึกษาใช้การค้นคว้าเอกสารหลักฐานและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีต่อนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะแนวทางการนำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มาใช้เพื่อการปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของเด็กนักเรียน เพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นของการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาด คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อเสนอแนะที่ได้จากบทความนี้จะช่วยเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาด และการจัดการศึกษาในอนาคต โดยเฉพาะการลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียน และการสร้างความตื่นตัวของการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพระหว่างและภายหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

การเรียนการสอนออนไลน์ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 กับภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทย

งานวิจัยในต่างประเทศจำนวนมากได้ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ และพัฒนาการทักษะของผู้เรียนในช่วงวัยต่าง ๆ ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 กล่าวคือ **ในระยะสั้น** การเรียนการสอนแบบออนไลน์ส่งผลกระทบต่อนักเรียนทั้งในเรื่องความพร้อมของอุปกรณ์และเทคโนโลยี ทั้งในส่วนของนักเรียนและส่วนของสถานศึกษา ขาดทักษะในการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาทางไกล (Middleton, 2020) การสื่อสารในชั้นเรียนทางไกลที่ติดขัด (Radu et al, 2020) ผลคะแนนสอบมาตรฐานของชาติที่ลดลง (Betebenner & Van Iwaarden, 2020) ส่วนของผลกระทบทางจิตใจของนักเรียน ผลการศึกษาในต่างประเทศยังพบว่า การเรียนการสอนออนไลน์สร้างความเครียด ให้แก่นักเรียน (Rao & Rao, 2021) ทั้งยังสร้างความรู้สึกละเลยและโดดเดี่ยว ความเหนื่อยหน่ายทางอารมณ์ และ ความรู้สึกหมดไฟในการเรียน ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา และการเผชิญความเสี่ยงต่อการพบเห็นความรุนแรงในครอบครัว ผลการศึกษาในประเทศกรีซ รายงานว่าการเรียนการสอนออนไลน์นำไปสู่ความเสี่ยงของการเกิดอาการซึมเศร้า ในหมู่นักเรียนมัธยมปลาย (Giannopoulou et al, 2021) ในประเทศจีน ผลการศึกษาของ Hou et al. (2020) ยังพบว่า การเรียนการสอนออนไลน์ยังเพิ่มความกังวล ให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดอาการซึมเศร้า เกิดโรคเครียดจากเหตุการณ์ร้ายแรง มีความคิดที่จะฆ่าตัวตาย และเสี่ยงสูงต่อการพยายามฆ่าตัวตาย และแม้ว่าจะยังไม่มีผลการศึกษา **ในระยะยาว**สำหรับผลกระทบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีต่อตัวนักเรียน แต่ผลการศึกษาของ Plakhotnik et al. (2021) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบระดับสถานะความอยู่ดีมีสุข ของนักเรียนในประเทศฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย และสหราชอาณาจักร ในช่วงการแพร่

ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 พบว่า สถานะความความอยู่ดีมีสุข ของนักเรียนในประเทศเหล่านี้ลดลง หมายความว่า โอกาสที่นักเรียนเหล่านี้จะประสบความสำเร็จในชีวิตในระยะยาวก็จะลดน้อยลงไปด้วย

การเรียนการสอนออนไลน์ระหว่างการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 แสดงให้เห็นถึงช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ขยายมากขึ้น ระหว่างเด็กนักเรียนที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาในประเทศแคนาดา พบว่า การเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 เด็กและเยาวชนด้อยโอกาสขาดโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะการไม่มีคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้ในการเรียนทางไกลที่บ้าน และการขาดโอกาสในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง

สำหรับประเทศไทย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2564) ศึกษาวิจัย เรื่อง "การศึกษาภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19" พบว่าภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทยเกิดขึ้นในหลายมิติและหลายช่วงวัย เริ่มจากนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษา พบในมิติของความรู้ นักเรียนเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ด้านทักษะการอ่าน และคณิตศาสตร์ คุณลักษณะของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไป เช่น ไม่กล้าตอบคำถาม การขาดการมีส่วนร่วม และทักษะชีวิต สัมพันธภาพและการทำงานร่วมกับผู้อื่นลดลง เหล่านี้มีสาเหตุมาจากรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ทำให้นักเรียนขาดแรงจูงใจ ขาดความสนใจ และลดทอนความมั่นใจ นอกจากนี้ ปัญหายังเกิดจากการขาดความเข้าใจและขาดการสนับสนุนของผู้ปกครอง รวมถึงสัมพันธภาพระหว่างครูและนักเรียนที่ลดน้อยลง

เมื่อพิจารณาภาวะถดถอยในมิติของผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ผลการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีภาวะถดถอยเชิงผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการในวิชาภาษาต่างประเทศมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ และวิชาคณิตศาสตร์ ตามลำดับ และยังพบว่า เด็กนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีความเครียดและความกังวลเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์สูงที่สุด รองลงมา คือ ความพยายามในการเรียนลดลง และไม่สามารถปรับตัวในการเรียนออนไลน์ได้ ตามลำดับ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2564)

กลยุทธ์เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนจากการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วง สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้จากการเรียนการสอนออนไลน์ ภูมิพัฒน์ ศรีวรชิตพัฒน์ (2565) ได้เสนอไว้ใน 4 มิติ คือ

1. การใช้กระบวนการหล่อหลอมทางสังคมในครอบครัว (Family Socialization)

พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการหล่อหลอมระหว่างตัวคนกับสภาพแวดล้อมทางสังคม หรือสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อตัวบุคคลอันเป็นลักษณะที่ชี้เฉพาะถึง ทักษะคติ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ความมีเหตุมีผล ความรู้จักผิดชอบชั่วดี หรือแม้แต่การปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบของสังคม เป็นค่าประสบการณ์ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงเป็นวัยรุ่น และวัยทำงาน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ เกิดจากการเรียนรู้ในรูปแบบของการซึมซับและปรับตัว ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นการกล่อมเกลามาจากสังคมและ

สภาพแวดล้อม หรือที่เรียกว่า "กระบวนการกล่อมเกลารับรู้ทางสังคม หรือ การรับการถ่ายทอดทางสังคมสู่ตัวบุคคล" (Bugental & Goodnow, 1998; Hollander, 1976)

ปัจจุบันสภาพสังคมมีขนาดใหญ่ขึ้น ประกอบกับภาระอันมากมาย ผู้ปกครองจึงส่งเด็กไปโรงเรียนตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคาดหวังให้โรงเรียนมีหน้าที่ในการอบรมสั่งเสริมบุตรหลานของตน เมื่อสภาพสังคมมีขนาดใหญ่จึงส่งผลให้ความพร้อมในครอบครัวลดน้อย ดังนั้น เมื่อครอบครัวขาดความพร้อมและรัฐก็มิได้ให้การสนับสนุน จึงถือได้ว่าเรื่องนี้เป็นจุดอ่อนและเป็นปัญหาที่ใหญ่มาก และยิ่งเห็นเด่นชัดมากในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

2. การสร้างการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Learning)

การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ เน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ให้เกิดขึ้นในตนเองด้วยการลงมือปฏิบัติ โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ กระบวนการคิด การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ ส่งผลให้สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Michael, 2006) ในสถานการณ์โควิด-19 ครูผู้สอนต้องมีความเข้าใจว่าเด็กในชั้นประถมศึกษาจะเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ เนื่องจากเด็กมีวุฒิภาวะที่น้อยและมีภาวะ "ขาดการกำกับตนเองในการเรียนรู้" (Spitzer et al, 2021) ดังนั้น ผู้สอนต้องมีความเข้าใจในเรื่องของการสร้างการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และมีปฏิสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติที่หลากหลายรูปแบบ เช่น การวิเคราะห์ การระดมสมอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ควรเน้นให้เด็กมีความเป็นนักคิดสร้างสรรค์ และเน้นความรู้ที่เกี่ยวกับการดำรงชีพ เป็นกิจกรรมที่เน้นให้เด็กเป็นนักคิด นักแก้ปัญหา และกล้าสอบถาม

3. การสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ของนักเรียนและผู้ปกครอง (Active Citizenship)

ในปัจจุบันแนวคิดพลเมืองตื่นรู้ เป็นที่ต้องการมากในสังคมทุกสังคม โดยแนวคิดพลเมืองตื่นรู้หมายถึง การกระทำตนให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิ และความแตกต่างของผู้อื่น เคารพกฎกติกา และมีส่วนร่วมในทางกิจกรรมหรือนโยบายที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิของประชาชน โดยประชาชนควรต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะต่าง ๆ ซึ่งการพัฒนาความเป็นพลเมืองให้ได้ผล ไม่เพียงแต่เป็นการเรียนในโรงเรียนแต่อย่างเดียวนั้น หากแต่สามารถเกิดจากการถ่ายทอดทางสังคม ภายใต้ความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องในทุกฝ่าย ได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว และ ชุมชน เป็นต้น (ญาคินี เกิดผลเสรีรัฐ, 2558)

4. การร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการสอนและการเรียนรู้ (Co-Creation of Teaching and Learning)

การมีส่วนร่วมถือเป็นหัวใจหลักสำคัญของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการการเรียนรู้ จากการเรียนรู้แบบไม่ได้ลงมือปฏิบัติจริง มาเป็นการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ การพัฒนาสังคมแห่งการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ในอนาคต จำเป็นต้องเริ่มพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนตั้งแต่บัดนี้ โดยเฉพาะทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งเป็นทักษะเชิงประยุกต์ที่ต้องใช้การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ แยกแยะ แลกเปลี่ยน อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อรังสรรค์แนวความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ และยังสามารถแปลงแนวความคิดนั้นให้เกิดเป็นรูปธรรมให้ได้ ซึ่งเรียกว่า "นวัตกรรม" (Bovill, 2020)

การร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสอนและการเรียนรู้ จึงเป็นนวัตกรรม และถือเป็นการจัดการการเรียนรู้เชิงรุกวิธีหนึ่ง โดยครูผู้สอนร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครองจะต้องร่วมกันแสวงหา วิธีการจัดการการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดการเรียนรู้ และพัฒนานิสัยใฝ่เรียนรู้ รวมถึง การปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ และ มารุต พัตผล (2563) ได้เสนอว่า การร่วมกันสร้างสรรค์ นวัตกรรมทางการสอนและการเรียนรู้ ระหว่างครูและผู้ปกครองของนักเรียน สามารถทำได้ 5 ขั้นตอน คือ 1) กระตุ้นความสนใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 2) ร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์ และร่วมกันแสวงหาแนวคิด 3) แสวงหา ความร่วมมือ 4) ร่วมกันพัฒนา และ 5) ร่วมกันขยายผลและแบ่งปัน

อาชีพรูเป็นอาชีพที่มีเกียรติ หน้าที่ที่สำคัญของครู คือ สอนกับวิจัยเพื่อปรับปรุงและ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ดังนั้นกระบวนการวิจัยจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญของครู ในพระราชบัญญัติ การศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึง การ วิจัยการเรียนการสอนไว้ในมาตรา 24 และ30 ดังนี้ มาตรา24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการ เรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัย เป็น ส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจาก สื่อการเรียนการสอนและ แหล่งวิทยาการประเภท ต่าง ๆ มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา จากการวิเคราะห์ พ.ร.บ. การศึกษา พบว่า มีเจตนาที่จะให้ครูเป็นครูนักวิจัย นั่นคือ มีทักษะในการทำวิจัยที่ มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน หมายถึง การสืบสอบเชิงธรรมชาติ จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ในการเรียนการสอน การเรียนรู้ หรือ พฤติกรรมผู้เรียนโดยที่ครูเป็นผู้วิจัยในสิ่งที่ครูปฏิบัติอยู่ มีผู้เรียน ผู้บริหารหรือ ครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวิจัยด้วย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นการสืบสอบเชิงธรรมชาติที่ต้องใช้ความคิดวิเคราะห์ที่ละเอียด ถี่ถ้วนขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระของวิชา การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน มีจุดเน้นที่หลากหลายเชื่อมโยงกัน และเป็นรูปธรรมเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น

ลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มีจุดเด่นที่แตกต่างจากการวิจัยอื่น ๆ ดังนี้

1. ครูเป็นผู้วิจัยเอง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่วงการวิชาชีพครู
2. ผลการวิจัยสามารถแก้ปัญหาผู้เรียนได้ทันเวลา และตรงจุด
3. การวิจัยช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ
4. การเพิ่มศักยภาพการคิดสะท้อนของครูต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน
5. การเพิ่มพลังความเป็นครูในวงการการศึกษา

6. การเปิดโอกาสให้ครูกำหนดแนวทางวิชาการ
7. การพัฒนาและทดสอบการแก้ปัญหาในชั้นเรียน
8. การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเรื่องการเรียนการสอน และทางแก้ปัญหา
9. การนำเสนอข้อค้นพบและการรับฟังข้อเสนอแนะจากกลุ่มครู
10. การวิจัยและพัฒนาเป็นวงจร เพื่อให้ข้อค้นพบสมบูรณ์ขึ้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ดำเนินการโดยครูเพื่อแก้ปัญหาในกระบวนการปฏิบัติ (การสอน) ซึ่งต้องทำอย่างรวดเร็วเพื่อนำผลไปใช้ทันที มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกัน คือ วางแผน (Plan) นำแผนไปปฏิบัติ (Act) สังเกต/เก็บข้อมูล (Observe) และสะท้อนกลับเพื่อปรับปรุง (Reflect) และทำซ้ำขั้นตอนแรก จนกว่าการแก้ปัญหจะบรรลุผลสำเร็จ มีข้อสังเกตการวิจัยในกลุ่มนี้พบว่า สอดคล้องกับกระบวนการปฏิบัติงานของครูมากที่สุด (สุธาสนี บุญญาพิทักษ์, 2554)

แนวทางการนำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน มาใช้เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนจากการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วง สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
ขอเสนอแนะใน 4 มิติ ดังนี้

1. แนวทางการออกแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมในครอบครัว (Family Socialization)

การให้พ่อแม่ผู้ปกครองที่อยู่ที่บ้าน ช่วยเรื่องการเรียนการสอนสำหรับนักเรียน อำนวยความสะดวกให้แก่เรียนทางด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยีการศึกษาทางไกลที่บ้าน อย่างเช่น การจัดการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม (DLTV) การเรียนการสอน

ตัวอย่าง การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

1. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
2. ความร่วมมือบ้านและโรงเรียน : ผู้ปกครองกับการส่งเสริมพัฒนาการของลูก ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19
3. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

2. แนวทางการออกแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมการสร้างการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น (Active Learning)

การสร้างการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในรูปแบบ Onsite และ Online ที่เน้นทักษะการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยครูผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองโดยใช้ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ และการทบทวนด้วยตัวผู้เรียนเอง (Michael, 2006)

ตัวอย่าง การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

1. ผลของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียน
2. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบทเรียนออนไลน์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียน
3. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิค STAD

3. แนวทางการออกแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมการสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ของนักเรียนและผู้ปกครอง (Active Citizenship)

บทบาทของครูในการสร้างความเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ของนักเรียนนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในตัวเด็ก และปรับสื่อการสอนทั้ง On hand, On site, และ On demand ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสดำเนินชีวิต และรับทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนที่นอกเหนือจากการเรียนแล้ว เริ่มตั้งแต่หน้าที่ที่ต้องช่วยเหลือครอบครัว เช่น รับผิดชอบสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ในขณะที่เรียนหนังสืออยู่กับบ้าน รวมถึงจัดกิจกรรมที่จะให้เด็กมีสุขภาพที่ดี และรับผิดชอบต่อสังคมในช่วงระหว่างการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

ตัวอย่าง การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

1. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของนักเรียน
2. พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองก่อนและหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของนักเรียน
3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ของนักเรียน

4. แนวทางการออกแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมการร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมการสอนและการเรียนรู้ (Co-creation of Teaching and learning)

ครูผู้สอนหรือครูประจำชั้นต้องปรับบทบาทจากการเป็นครู ให้เป็นเสมือนผู้บริหาร หรือ CEO หรือนักประสานสิบทิศ ในการบริหารจัดการกระบวนการและทรัพยากรทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการขอความช่วยเหลือ การระดมทุน แม้แต่การรับบริจาคของเล่น ให้แก่เด็กในครอบครัวที่ไม่มีความพร้อมเพื่อใช้ในการเรียนออนไลน์ นอกจากนี้ ยังต้องมีทักษะในการออกแบบกิจกรรม (instructional design) โดยให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองถึงกิจกรรมในขณะที่เด็กต้องเรียนออนไลน์ที่บ้าน ว่าจะต้องมีกิจกรรมใดบ้างที่จะทดแทนหรือชดเชยส่วนที่ขาดหายไป

ตัวอย่าง การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

1. รายงานการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนการสอน กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยใช้รูปแบบการสอนแบบวัฏจักรการเรียนรู้ 5E+
2. รายงานการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนด้วยห้องเรียนออนไลน์ โดยใช้ Google Classroom และ สื่อเทคโนโลยี

3. การพัฒนาการเรียนการสอนบนบทเรียนออนไลน์ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบ กรณีศึกษา เพื่อส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาของนักเรียน

บทสรุป

แม้ว่าโควิด-19 จะยังอยู่กับเราต่อไปหรือไม่ ผู้เขียนเสนอให้ครูได้นำแนวทางการนำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในชั้นเรียนมาใช้เพื่อ พัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น อีกทั้งควรมีการจัดทำตัวชี้วัดที่ชัดเจนเกี่ยวกับความรู้ สมรรถนะ และพัฒนาการ ของนักเรียนในแต่ละด้าน ในแต่ละปี โดยต้องได้รับการยอมรับจากกลุ่มพ่อแม่ ผู้ปกครอง และเมื่อทำกิจกรรม การเรียนการสอนเสร็จแล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองก็ควรมีโอกาสให้ข้อมูลป้อนกลับในการดำเนินกิจกรรมแก่ครู หรือให้ข้อเสนอแนะกิจกรรมต่าง ๆ แก่ครูประจำชั้น เพื่อปรับปรุงพัฒนารูปแบบกิจกรรมในรูปแบบการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากแต่ละครอบครัวกับสถานศึกษา ตามแนวคิด Co-creation of Teaching, Learning, and Evaluating ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ของนักเรียนขาดหายไป รวมถึงลดปัญหาจากการเกิด ภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทยร่วมกับกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อการปรับปรุง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของเด็กนักเรียน ครูต้องร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดทั้งเป็นผู้นำในการ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้าง และสนับสนุน ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และศึกษานิเทศก์ต้องมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพตลอดทั้งเป็น ผู้นำในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และการจัดการศึกษา เพื่อลดผลกระทบ ที่เกิดขึ้นของการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 หรือสถานการณ์อื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- งานโรคติดต่ออุบัติใหม่ กลุ่มพัฒนา วิชาการโรคติดต่อ. (2564). *สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID19) มาตรการสาธารณสุข และปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง*.
<https://ddc.moph.go.th/uploads/files/2017420210820025238.pdf>
- ญาคินี เกิดผลเสรีฐ. (2558). การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 5(2), 166-175.
- ภูมิพัฒน์ ศรีวัชรพัฒน์. (2565). กลยุทธ์เพื่อลดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ของนักเรียนไทย จากการเรียน การสอนออนไลน์ ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 9(1), 71-86.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2563). *การเรียนรู้ร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรม Co-creation Learning*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). *รายงานผลการศึกษาระยะถดถอยทางการ เรียนรู้ของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์โควิด-19. สภาพการณ์บทเรียน และแนวทางการ พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้*. <http://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1932>

สุธาสินี บุญญาพิทักษ์, (2554). *เอกสารประกอบการอบรม เรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน* (เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

Betebenner, D., & Van Iwaarden, A. (2020). Issues and considerations that the COVID-19 pandemic presents for measuring student growth [Blog post]. <https://www.nciea.org/blog/sgp/issues-and>

Bovill, C. (2020). Co-creation in learning and teaching: The case for a whole-class approach in higher education. *Higher Education*, 79(6), 1023–1037.

Bugental, D. B., & Goodnow, J. J. (1998). *Socialization processes*. In Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development, Vol. 3, 5th ed (pp. 389–462). John Wiley & Sons, Inc.

Giannopoulou, I., Efstathiou, V., Triantafyllou, G., Korkoliakou, P., & Douzenis, A. (2021). Adding stress to the stressed: Senior high school students' mental health amidst the COVID-19 nationwide lockdown in Greece. *Psychiatry Research*, 295, 113560. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113560>

Hou, T., Mao, X., Dong, W., Cai, W., & Deng, G. (2020). Prevalence of and factors associated with mental health problems and suicidality among senior high school students in rural China during the COVID-19 outbreak. *Asian Journal of Psychiatry*, 54, 102305. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102305>

Michael, J. (2006). Where's the evidence that active learning works?. *Advances in Physiology Education*, 30(4), 159–167.

Middleton, K. V. (2020). The longer-term impact of covid-19 on k-12 student learning and assessment. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 39(3), 41–44.

Plakhotnik, M. S., Volkova, N. V., Jiang, C., Yahiaoui, D., Pheiffer, G., McKay, K., Newman, S., & Reißig-Thust, S. (2021). The perceived impact of COVID-19 on student well-being and the mediating role of the university support: Evidence from France, Germany, Russia, and the UK. *Frontiers in Psychology*, 12, 642689. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.642689>

Radu, M.-C., Schnakovszky, C., Herghelegiu, E., Ciubotariu, V.-A., & Cristea, I. (2020). The impact of the covid-19 pandemic on the quality of educational process: A student survey. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 7770. <https://doi.org/10.3390/ijerph17217770>

Rao, M. E., & Rao, D. M. (2021). The mental health of high school students during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Education*, 6, 719539. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.719539>

Spitzer, M. W. H., & Musslick, S. (2021). Academic performance of K-12 students in an online-learning environment for mathematics increased during the shutdown of schools in wake of the COVID-19 pandemic. PLOS ONE, 16(8), e0255629.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255629>.

